

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Tilintarkastaja x:n toiminnan tutkiminen A-yhtiöiden tilintarkastuksissa

Tilintarkastuslautakunnan päätös 1/2021

Asian vireilletulo

Tilintarkastusvalvonta (Tiva) on vastaanottanut Finanssivalvonnan (FIVA) ilmoituksen 3.9.2020. Ilmoituksessa on kiinnitetty Tivan huomio X:n toimintaan A-konserniin kuuluvassa C Oy:ssä (jatkossa myös tytäryhtiö). Tivan omien havaintojen perusteella on päätetty ottaa tutkittavaksi X:n toiminta koko A-konsernin tilintarkastuksissa, erityisesti B Oy:n (jatkossa myös emoyhtiö) ja tytäryhtiön tilintarkastuksissa tilikausilta 2014 ja 2015.

Tivan havaintojen mukaan tilintarkastajalla on ollut tytäryhtiön verotarkastuskertomuksen perusteella havaintoja, joihin on tullut vastata tilintarkastuksessa. Tilintarkastajan käytössä ollut tilintarkastusryhmä on esittänyt tilintarkastusdokumentaatioissa havaintoja, joihin tilintarkastajan on tullut vastata. Tivan käsityksen mukaan seikkoja, joihin tilintarkastuksessa on tullut vastata ovat olleet muun muassa arvonlisäverokysymykset, katelaskelmien epärealistisuus ja puutteellisuus, lähipiiritapahtumien liiketaloudellisuus, tase-eriin liittynyt epävarmuus, negatiiviset omat pääomat, yhtiöiden kyky jatkaa toimintaansa, tilikauden jälkeiset tapahtumat ja ulkopuolisten sijoittajien asema.

Konserni on rahoittanut toimintaansa hankkimalla vieraan pääomanetoista rahoitusta joukkovelkakirjalainoilla. Tilintarkastajan on täytynyt ottaa huomioon, että yhtiöiden arvopapereilla on käyty kauppaa. Arvopaperien markkinoinnissa oli havaittu puutteita. FIVA on antanut julkisen varoituksen ja määrännyt seuraamusmaksun yhtiöiden arvopapereita markkinoineelle valvottavalleen H Oy:lle.

Emoyhtiön tilinpäätös tilikaudesta 1.1.–31.12.2014 on valmistunut 31.3.2015. Tilintarkastaja on antanut emoyhtiön tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 2014 päivämäärällä 16.3.2016. Tilintarkastuskertomus on ollut vakiomuotoinen.

Tilintarkastaja on antanut 4.4.2016 asiakirjan otsikolla "Arvoisa vastaanottaja". Asiakirja on annettu sekä emoyhtiön että tytäryhtiön toimitusjohtajaksi ja hallituksen puheenjohtajaksi 4.4.2016 rekisteröitynä olleen henkilön pyynnöstä. Asiakirjassa on otettu positiivisesti kantaa muun muassa tytäryhtiön johdon toimintatapoihin, tytäryhtiön oman pääoman kehitykseen, tilinpäätösten viivästymiseen, sijoittajien käsityksiin yhtiöstä sijoituskohteena, tuottojen kertymisestä sijoittajille ja yhtiön toiminnan jatkuvuuteen. Asiakirja on annettu ennen kuin tytäryhtiön tilinpäätökset tilikausilta 2014 ja 2015 ovat valmistuneet ja ennen kuin Tilintarkastaja on antanut tytäryhtiön tilintarkastuskertomuksia tilikausilta 2014 ja 2015.

Tytäryhtiön tilinpäätös tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 on allekirjoitettu 8.11.2016. Tilintarkastaja on antanut tilintarkastuskertomuksen päivämäärällä 31.1.2017. Kertomus on lausunnoltaan vakiomuotoinen mutta kertomuksessa on huomautettu siitä, että yhtiön hallitus ei ole tehnyt osakepääoman menettämisestä osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n edellyttämää rekisteri-ilmoitusta. Muita mukautuksia tilintarkastuskertomuksessa ei ole tehty.

Tytäryhtiön tilinpäätös tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 on allekirjoitettu 11.11.2016. Tilintarkastaja on antanut tilintarkastuskertomuksen päivämäärällä 2.2.2017. Kertomus on vakiomuotoinen.

Emoyhtiö, tytäryhtiö ja tyttären tyttäret D Oy ja E Oy on asetettu konkurssiin maaliskuussa 2018.

Tilintarkastajan selvitys

Tilintarkastaja on antanut Tivalle 2.12.2020 selvityksen FIVAn ilmoituksen johdosta ja liittänyt selvitykseen tytäryhtiön tilintarkastusdokumentaation. Tilintarkastaja on antanut kirjallisen selvityksen toiminnastaan tytäryhtiön tilintarkastajana sekä selvityksen 4.4.2016 antamastaan asiakirjasta.

Tilintarkastaja on antanut Tivalle 29.1.2021 selvityksen tytäryhtiön tilinpäätöksen liitetietojen oman pääoman laskelmassa esitetyistä kiinteistönvälittäjän arvioista ja arviokirjojen puuttumisesta.

Tilintarkastaja on toimittanut Tivalle 2.2.2021 emoyhtiön tilintarkastusdokumentaation.

Tilintarkastaja on antanut 8.3.2021 selvityksen Tivan erikseen tiedustelemista kysymyksistä koskien asiakirjaa 4.4.2016. Selvityksessä Tilintarkastaja on vastannut muun muassa kertomuksen antamisajankohtaa koskevaan kysymykseen, osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n mukaisen rekisteri-ilmoituksen puuttumiseen, asiakirjaa 4.4.2016 koskeviin kysymyksiin, tytäryhtiöosakkeiden arvostuskysymykseen ja toiminnan jatkuvuuteen liittyneeseen kysymykseen.

Tilintarkastaja on antanut 19.4.2021 kirjallisen selvityksen jatkuvuusarvion suorittamisesta.

Tilintarkastajan suullinen kuuleminen

Tilintarkastajaa on kuultu suullisesti tilintarkastuslautakunnan kokouksessa 23.3.2021. Kutsu asianosaisen suulliseen kuulemiseen on lähetetty 4.3.2021. Lähetys on luovutettu vastaanottajalle 12.3.2021 kello 13.27.

Ratkaisu

Tilintarkastuslautakunta kieltää tilintarkastaja X:ää suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia 1 vuoden 6 kuukauden määräajaksi.

Perustelut

Tutkittavien kysymysten rajaaminen

Tilintarkastusvalvonta on rajannut X:n toimintaa koskevien havaintojen tutkintaa. Tässä asiassa tilintarkastuslautakunnan tutkittavaksi on otettu seuraavat kysymykset.

Onko tilintarkastaja menettelyllään rikkonut tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n säännöstä tilintarkastuskertomuksen laatimisesta ja 4 luvun 1 §:n säännöstä ammattieettisistä periaatteita antaessaan emoyhtiön tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 2014 päivämäärällä 16.3.2016 ja antaessaan tytäryhtiön tilintarkastuskertomukset tilikausilta 2014 ja 2015 päivämäärillä 31.1.2017 ja 2.2.2017?

Onko tilintarkastaja toiminut tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n mukaisten ammattieettisten periaatteiden vastaisesti, kun hän on antanut 4.4.2016 asiakirjan ”Arvoisa vastaanottaja”?

Onko X:n riippumattomuus vaarantunut tilintarkastuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla asiakirjan ”Arvoisa vastaanottaja” antamisen johdosta?Tapahtumista kulunut aika

Tilintarkastajan valinta ja tilintarkastajan toimintaympäristö A-konsernissa

Tilintarkastaja on valittu A-konsernin yhtiöistä C Oy:n tilintarkastajaksi 1.6.2015 ja rekisteröity B Oy:n tilintarkastajaksi 3.6.2015. Emoyhtiön tilinpäätöksen tilikaudelta 2013 tarkastanut KHT-tilintarkastaja on antanut tilintarkastuskertomuksessaan 9.4.2014 huomautuksen siitä, ettei yhtiön johto ollut tehnyt kaupparekisteri-ilmoitusta oman pääoman menettämisestä tilikaudella 2013. Tytäryhtiön tilintarkastuksen tilikaudelta 2013 on antanut eräs HT-tilintarkastaja. Kertomus on ollut vakiomuotoinen.

Tilintarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan X:n tehtävänä on ollut tarkastaa emoyhtiön ja tytäryhtiön tilejä tilikaudesta 1.1.2014–31.12.2014 alkaen. Tilintarkastaja on rekisteröity tytäryhtiön tilintarkastajaksi 2.6.2015 ja emoyhtiön tilintarkastajaksi 3.6.2015. Kaupparekisteritietojen mukaan X on ollut emoyhtiön ja tytäryhtiön tilintarkastajana tilikausien 2014 ja 2015 jälkeenkin tilikausilla 2016, 2017 ja 2018.

Tilintarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan X:n pohjatietoina on ollut, että tytäryhtiön verotarkastuksessa on tehty havaintoja yhtiön kirjanpidon ja taloushallinnon puutteista sekä seikoista, jotka ovat voineet vaikuttaa konserniyhtiöiden laatimien tilinpäätösten antamaan kuvaan konserniyhtiöiden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kun tilintarkastusta on suoritettu tilintarkastusyhteisön tilintarkastusryhmän toimesta, tilintarkastusassistentit ovat esittäneet useita huomioita X:lle.

A-konsernin yhtiöiden tilintarkastusten tilintarkastusriski on vaikuttanut se, että yhtiöihin on sijoitettu vierasta pääomaa. Emoyhtiössä vieraan pääoman erä joukkovelkakirjalainat on ollut 31.12.2014 noin 1,3 miljoonaa euroa, 31.12.2015 noin 6,5 miljoonaa euroa ja 31.12.2016 noin 4,7 miljoonaa euroa. Tytäryhtiössä vieraan pääoman erä velat sijoittajille on ollut 31.12.2014 noin 8,6 miljoonaa euroa, 31.12.2015 noin 17 miljoonaa euroa ja 31.12.2016 noin 27 miljoonaa euroa.

Emoyhtiö ei ole harjoittanut liiketoimintaa. Emoyhtiön kyky maksaa joukkovelkakirjojen pääomia ja velkakirjoissa sovittuja tuottoja sijoittajille on perustunut vallinneessa konsernirakenteessa tytäryhtiön kykyyn jakaa varojaan emoyhtiölle. Tytäryhtiön liiketoiminta on ollut 1.1.2014–31.12.2016 tappiollista. Tytäryhtiön tulokset tilikaudelta 2014 ja 2015 ovat olleet yhteensä noin 7,1 miljoonaa euroa tappiollisia ja vuosi 2016 on ollut noin 13,6 miljoonaa euroa tappiollinen. Tytäryhtiön taseen mukainen oma pääoma on ollut 31.12.2014 yhteensä 1,4 miljoonaa euroa negatiivinen. Tytäryhtiön taseen mukainen oma pääoma on ollut 31.12.2015 yhteensä 2,7 miljoonaa euroa negatiivinen. Tilintarkastamattoman taseen 31.12.2016 mukaan tytäryhtiön oma pääoma on ollut noin 16,7 miljoonaa euroa negatiivinen. Tytäryhtiön vuonna 2015 emoyhtiöltä saaduista noin 3,3 miljoonan euron oman pääoman sijoituksista huolimatta tytäryhtiön oma pääoma on ollut 31.12.2015 noin 2,8 miljoonaa euroa negatiivinen. Tytäryhtiöllä ei ole ollut jakokelpoisia varoja X:n toimikaudella tilintarkastuskertomusten antamisen hetkillä.

Emoyhtiön tilikauden 2014 olennaiset liiketapahtumat

Tilintarkastuslautakunnan saamien selvitysten perusteella emoyhtiön tilikauden 2014 olennaisimmat liiketapahtumat ovat olleet joukkovelkakirjalaina 1/2014 ja C Oy:n osakekannan kauppa.

Joukkovelkakirjalaina

Joukkovelkakirjalainan 1/2014 liikkeellelaskusta on päätetty emoyhtiön hallituksessa 11.8.2014. Joukkovelkakirjan enimmäismäärä on ollut 3 miljoonaa euroa. Joukkovelkakirjalainan esitteen mukaan merkintäaika on ollut 12.8–22.8.2014 ja liikkeellelaskupäivä on ollut 29.8.2014. Tilinpäätöksessä 31.12.2014 joukkovelkakirjalainan pääoma on ollut noin 1,3 miljoonaa euroa ja enimmäismäärä on saavutettu seuraavalla tilikaudella 13.3.2015. Käytännössä kaikki velkakirjat on päivätty 2.9.2014, mutta luovutustodistusten päivät vaihtelevat. Velkaa on kirjattu yhtiön taseeseen luovutuspäivien perusteella. Päätöksen mukaan lainan järjestelijänä on toiminut läheisyhtiö H Oy, joka on ollut myös yhtiön osakkeenomistaja. Lainan esitteen mukaan emoyhtiön saama rahoitus tullaan käyttämään C Oy:n osakekannan hankkimiseen.

C Oy:n osakkeiden hankinta yhtiön lähipiiriltä

C Oy:n osakekannan ostosta on päätetty emoyhtiön hallituksen kokouksessa 2.9.2014. Kauppahinta on ollut 2,4 miljoonaa euroa. Pöytäkirjassa on todettu seuraavaa: "Yrityskaupan myötä A omistusrakenne saadaan paremmin voimakasta kasvua tukevaksi, laajemmalla osakaskunnalla. Ostetun yrityksen henkilöstö ja toiminnot jatkuvat samalla tavalla kuin aiemminkin, ja ostettava yritys on tuttu, joten varsinaista Due diligence -prosessia ei katsottu olevan tarpeen". Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut tilintarkastuslautakunnalle, että "pohjalla oli voitolliset tilinpäätökset" ja "pohja arvostukselle oli olemassa" mutta "käytössä ei ollut erillistä arvonmäärittystä". Tilintarkastaja on lisäksi kertonut, ettei erillistä arvonmäärittystä "nähty tarpeelliseksi niiden tietojen perusteella" ja "tuloksenteko, joka siellä oli, oli tarkastetuissa tilinpäätöksissä".

Tilinpäätöksen 31.12.2013 mukaan C Oy:n taseen loppusumma on ollut noin 11 miljoonaa euroa, tilikauden tulos noin 93 tuhatta euroa ja oma pääoma noin miljoona euroa. X:n tarkastamassa tilinpäätöksessä 31.12.2014 C Oy:n taseen loppusumma on ollut noin 21 miljoonaa euroa, tilikauden tappio 2 miljoonaa euroa ja oma pääoma noin 1,4 miljoonaa euroa negatiivinen.

Yhtiön lähipiiriin kuuluneelle henkilölle Y on maksettu 31.12.2014 mennessä noin 1,1 miljoonaa euroa ja tilikaudella 2015 ajalla 5.1.2015–3.2.2015 yhteensä 640 tuhatta euroa. Z:lle on maksettu 30.9.2014 mennessä 350 tuhatta euroa, 15.11.2014 mennessä 50 tuhatta euroa ja 3.2.2015 noin 157 tuhatta euroa.

Emoyhtiön maksukyvyn vaarantuminen

Emoyhtiön merkittävin kuluerä on ollut tilikausilla 2014–2018 rahoituskulut, joista merkittävä osa on aiheutunut joukkovelkakirjalainoista. Koska emoyhtiöllä ei ole ollut omaa liiketoimintaa, tytäryhtiön kyvyttömyydestä jakaa varoja emoyhtiölle on aiheutunut jo tilikaudella 2014 merkittävä aihe epäillä emoyhtiön kykyä jatkaa toimintaansa. X:n käytössä olleen tilintarkastusryhmän laatimien työpapereiden mukaan emoyhtiön maksukyky on ollut vaarantuneena tilikaudella 2014.

Tytäryhtiön tilikausien 2014 ja 2015 olennaiset liiketapahtumat

Verotarkastus

Tytäryhtiö on ilmoittanut sekä tilinpäätöksensä 2014 että tilinpäätöksensä 2015 liitetiedoissa olennaisena tapahtumana verotarkastuksen. Liitetiedoissa on ilmoitettu seuraavaa: "Tilikausiin vuosilta 2009–2014 yhtiön on tehty verotarkastus. Verotarkastuksen lopputulema on vielä auki, eikä lopullista päätöstä verojenkäsittelystä ole vielä tullut. Kulukirjauksia ei ole tehty tämän vuoksi, mutta yhtiö on varautunut tuleviin verokirjauksiin ja maksuihin. Yhtiön johto arvio niiden olevan 1.176.515,69 euroa, tai siitä vähemmän alustavan tarkastuskertomuksen perusteella".

Tilintarkastuslautakunnan saamien selvitysten perusteella tarkastuskertomuksessa esitettävät toimenpiteet kohdistuivat muun muassa arvonnäköverotukseen ja ennakkoperintää koskeviin laiminlyönteihin. Arvonnäköverotusta koskevat asiat ovat olleet tulkinnanvaraisia.

Alustava verotarkastuskertomus on päivätty 1.6.2015. Varsinainen verotarkastuskertomus on päivätty 25.8.2015 ja annettu tytäryhtiölle tiedoksi 18.9.2015 pian sen tultua hyväksytyksi Verohallinnossa. Veroseuraamusten määrä on ollut kohtuullisen tarkkaan tiedossa viimeistään tilikaudella 2015.

F Oy:n osakekannan hankinta

Tilintarkastuslautakunnan saamien selvitysten perusteella tytäryhtiön olennaisin yksittäinen liiketapahtuma tilikaudella 2014 on ollut F Oy:n osakkeiden hankkiminen.

Tytäryhtiön on ostanut osakkeet 4.12.2014 K:lta ja L:ltä 750 tuhannen euron kauppahinnalla. Kauppahinta on ollut kaupan kohteen omaan pääomaan nähden lähes kymmenkertainen. F Oy:n osakekannan hankkimisesta ei ole todettu päätöstä tytäryhtiön hallituksen pöytäkirjoissa. Kauppakirjan 4.12.2014 ovat allekirjoittaneet B Oy:n puolesta Y ja M.

Osakkeet ovat olleet yhtiön tilinpäätöksessä 31.12.2014 ja 31.12.2015 arvosta 762 tuhatta euroa. Osakkeista syntyi kuitenkin 18.8.2016 tasearvon suuruinen luovutustappio, kun osakkeen luovutettiin G Oy:lle kauppahinnalla 100 euroa.

Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut, että F Oy:n osakkeita koskeva luovutustappio ei ollut tullut hänen tietoonsa, asia ei ollut tullut esille johdon vahvistuskirjeessä, läpikäydyssä aineistossa tai keskusteluissa. Tilintarkastaja kertoo kuulleensa F Oy:n osakkeiden luovutustappiosta ensimmäistä kertaa tilintarkastusvalvonnan lähettämässä selvityspyynnöissä.

Tytäryhtiön maksukyvyn vaarantuminen

Tilintarkastaja X:n käytössä olleen tilintarkastusryhmän laatimien työpapereiden mukaan tytäryhtiön maksukyky on ollut vaarantuneena tilikausilla 2014 ja 2015. Kirjanpidon tasetietojen perusteella tytäryhtiö on tullut ylivelkaiseksi 31.12.2014 mennessä. Jälkikäteen laaditun erityistarkastuksen mukaan tytäryhtiö on tullut takaisinsaantilain tarkoittamalla tavalla ylivelkaiseksi viimeistään 31.12.2013 ja se on ollut maksukyvytön joulukuusta 2015 lähtien.

X:n raportointi

Tilintarkastaja on antanut emoyhtiön osalta yhden tilintarkastuskertomuksen toimintakautensa aikana. Tilintarkastuskertomus koskee tilikautta 1.1.–31.12.2014. Tilinpäätös on allekirjoitettu 31.3.2015 ja tilintarkastuskertomus tuolta tilikaudelta on päivätty 16.3.2016. Tilintarkastuskertomuksen lausunto on vakiomuotoinen.

Tilikaudelta 1.1.2015–31.12.2015 emoyhtiön tilinpäätös 31.12.2015 on päivätty 31.3.2016 mutta Tilintarkastaja ei ole antanut tilintarkastuskertomusta. Tilintarkastaja on kuitenkin ollut edelleen yhtiön rekisteriin merkitty tilintarkastaja vielä konkurssiin asettamisen ajankohtana 15.3.2018.

Tilintarkastaja on antanut 4.4.2016 asiakirjan "Arvoisa vastaanottaja". Koska asiakirja ei kuulu tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiseen tilintarkastukseen, asiakirjan antaminen on tilintarkastajan niin sanottua muuta toimintaa (TTL 1:1.4), joka perustuu erilliseen toimeksiantoon. Asiakirja on X:n kertoman mukaan annettu Y pyynnöstä. Y on 4.4.2016 ollut rekisteröitynä sekä emoyhtiön että tytäryhtiön toimitusjohtajaksi ja hallituksen puheenjohtajaksi. Asiakirjassa tilintarkastaja ottaa positiivisesti kantaa tytäryhtiön johdon toimintatapoihin, yhtiön oman pääoman kehitykseen, perustelee yhtiön tilinpäätösten viivästymistä, ottaa positiivisesti kantaa yhtiön sijoittajien käsityksiin yhtiöstä sijoituskohteena, kuvaa positiivisesti tuottojen kertymisestä sijoittajille ja esittää takeita yhtiön toiminnan jatkuvuudesta. Asiakirjassa tilintarkastaja on esittänyt, että Verohallinnon antama ohjaus ja maksuunpanoesitys eivät eräin osin perustu arvonlisäverolakiin, ohjaus on virheellinen ja aiheuttaa yhtiölle merkittävää vahinkoa eräin edellytyksin. Asiakirjassa esitetään, että yhtiö tulee 4.4.2016 hetken tiedon mukaan nostamaan vahingonkorvauskanteen, vahingonkorvauskanteelle on perusteet ja sen menestymismahdollisuus on hyvä.

Tilintarkastaja on antanut päivämäärällä 31.1.2017 tytäryhtiön tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2014. Tilinpäätös tilikaudelta on allekirjoitettu 8.11.2016. Tilintarkastuskertomuksen lausunto on vakiomuotoinen. Tilintarkastuskertomus on sisältänyt huomautuksen siitä, että yhtiön oma pääoma on tilikauden 2014 aikana muodostunut negatiiviseksi mutta yhtiön hallitus ei ole tehnyt osakepääoman menettämistä osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n edellyttämää rekisteri-ilmoitusta. Tilintarkastuskertomusta ei ole mukautettu muilla tavoilla.

Tilintarkastaja on antanut tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 päivämäärällä 2.2.2017. Tilinpäätös tilikaudelta on allekirjoitettu 11.11.2016. Kertomus on ollut vakiomuotoinen.

Tilintarkastuskertomuksen 16.3.2016 arviointi

Olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riskiin vastaaminen tilintarkastuksessa

Tilintarkastaja on antanut emoyhtiön tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 vakiomuotoisen lausunnon, vaikka vakiomuotoinen lausunto olisi edellyttänyt tilintarkastustoimia tilikauden olennaisimpaan liiketapahtumaan 2,4 miljoonan euron tytäryhtiöosakkeiden hankkimiseen. X:n tilintarkastusdokumentaation perusteella hänen käytössään ollut tilintarkastusryhmä on tunnistanut liiketapahtumaan sisältyneen olennaisen virheellisyyden riskin (arvostus) ja väärinkäytöksen riskin (laittoman varojenjaon riski) mutta tilintarkastusdokumentaatiosta ei ole pääteltävissä niitä tilintarkastustoimenpiteitä, joilla Tilintarkastaja olisi vastannut riskeihin. X:llä ei myöskään ole ollut käytössään tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä antaakseen perusteltua lausuntoa tilintarkastuskertomuksessaan. Yhtiön hallituksen kokouspöytäkirja, jossa on tuotu esille ainoastaan se, ettei ulkopuolista selvitystä kaupasta tarvita, ei riitä tilintarkastajan evidenssiksi asiassa. Tällaiseksi evidenssiksi ei myöskään riitä tilinpäätöksen 31.12.2013 ja sen vertailutietojen perusteella arvioitu kaupan kohteen voitontuottamiskyky olosuhteissa, joissa tilintarkastajalla on ollut velvollisuus arvioida tase-erää tilikauden ja sen jälkeisten tapahtumien perusteella.

Näissä olosuhteissa tilintarkastaja ei ole varmentanut, että kaupalla olisi yhtiön kannalta liiketaloudellinen peruste, kauppaan liittyvät kirjaukset antaisivat oikean ja riittävän kuvan, yhtiön johto olisi toiminut huolellisesti ja kauppaan ei sisältyisi laittoman varojen jaon uhkaa. X:n työpapereista ei myöskään ilmene, että hän olisi vastannut hankittujen osakkeiden arvoon sisältyneeseen merkittävään epävarmuuteen, joka on ollut todennettavissa esimerkiksi tytäryhtiön kirjanpidon kuukausiraporteista tilinpäätöksen allekirjoittamisen hetkellä 30.3.2015 ja tilintarkastuskertomuksen antamisen hetkellä 16.3.2016. Tilinpäätökseen on jäänyt olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riski ja tilintarkastuskertomuksen lausunto on näin ollen ollut virheellinen.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n olisi tullut A-yhtiöissä vallinneissa olosuhteissa tehdä tilikauden päättymisen jälkeiseen aikaan kohdistuvia tarkastustoimenpiteitä, jotta hän olisi voinut varmistaa tilinpäätöksessä esitettyjen tilikauden päättymisen jälkeisten tapahtumien tietoja sekä arvioida toiminnan jatkuvuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä olisi ollut mahdollista käymällä läpi konserniA alkaneiden tilikausien

raportointia (esimerkiksi käytössä olleista kirjanpidon järjestelmistä tulostettavia kuukausiraportteja) sekä esimerkiksi hallituksen kokousaineistoja ja liiketoiminnan muita raportteja sekä ennusteita.

Tilintarkastuslautakunnan arvio tilintarkastuskertomuksesta 16.3.2016

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan B Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 päivämäärällä 16.3.2016 Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n (1141/2015) säännöstä tilintarkastuskertomuksen laatimisesta olennaisesti ja vähintään törkeän huolimattomasti.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan B Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 päivämäärällä 16.3.2016 Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n (1141/2015) vaatimusta suorittaa laissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen.

Asiakirja ”Arvoisa vastaanottaja” 4.4.2016

Tilintarkastajan muu toiminta

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että antaessaan asiakirjoja tilintarkastajan ominaisuudessa tilintarkastajan tulee toimia huolellisesti ammattieettiset periaatteet huomioiden.

Tilintarkastaja on kertonut, ettei hänellä ole kirjallista dokumenttia toimeksiannosta, jonka perusteella hän on antanut asiakirjan ”Arvoisa vastaanottaja” päivämäärällä 4.4.2016. Tilintarkastajan selvityksen mukaan asiakirja ei ole perustunut nimenomaiseen aineistoon vaan tilintarkastuksen yhteydessä tilintarkastajan saamiin tietoihin. Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut, että asiakirja on annettu tilintarkastajan ominaisuudessa, kun häntä ”pyydettiin toteamaan tosiseikat, jotka yhtiössä oli”. Oman kertomuksensa mukaan tilintarkastaja X ei ole ollut tietoinen siitä, että samaan aikaan A-yhtiöissä oli vireillä osakemarkkinointi. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että asiakirjan sanamuoto ja tapauksen olosuhteet viittaavat siihen, että asiakirjaa on saatettu käyttää yhtiöiden arvopaperien tarjonnassa tai rahoituksen hankkimisessa.

Tilintarkastaja ei ole antanut tarkkaa selvitystä siitä, mihin tarkoitukseen asiakirja ”Arvoisa vastaanottaja” on annettu tai missä emoyhtiö tai tytäryhtiö asiakirjaa on käyttänyt. Tilintarkastuslautakunta ei anna merkitystä X:n selvitykselle siitä, että häntä on mahdollisesti erehdytetty siinä, miten asiakirjaa on käytetty. Lautakunta toteaa, että Tilintarkastaja on osoittanut asiakirjansa avoimelle joukolle vastaanottajia ja asiakirjassa ei ole määritelty asiakirjan käyttötarkoitusta eikä siinä ole ehtoja asiakirjan salassapidosta. Näissä olosuhteissa asiakirjan käyttö jää tilintarkastajan vastuulle. Jotta tilintarkastaja olisi toiminut huolellisesti, hänen olisi tullut laatia asiakirja siten, että hän olisi asiakirjasta nimenomaisesti ilmenevillä ehdoilla rajannut asiakirjan mahdollista väärinkäyttämisen riskiä.

Asiakirjassa esitetyt kannanotot

Asiakirjassa on otettu positiivinen kanta useaan tilintarkastukseen liittyvään asiakokonaisuuteen. Tällaisia ovat olleet yhtiön johdon toiminta hyvien liikemiestapojen mukaisesti lait ja säännökset huomioiden, yhtiön kokemus ja osaaminen, vakavaraisuuden ja rahoitustilanteen parantuminen ja yksittäisen rakennuskohteen tappioiden kuittaantuminen.

Asiakirjassa esitetään virheellisesti, että tytäryhtiön tilinpäätös 2014 olisi ollut tilintarkastettu 4.4.2016 mutta lausuntoa ei olisi vielä annettu. Lautakunta toteaa, että tilinpäätös on tilintarkastettu vasta, kun tilintarkastuskertomus on annettu ja tilintarkastusmerkintä on tehty tilinpäätökseen.

Asiakirjassa otetaan kantaa oikeudelliseen kysymykseen. Tilintarkastaja ottaa kantaa Verohallinnon toimintaan ja esittää, että tytäryhtiö tulee mahdollisesti nostamaan vahingonkorvauskanteen liittyen Verohallinnon toimintaan ja esittää käsityksensä, että vahingonkorvauskanteelle on perusteet ja sen menestymismahdollisuus on hyvä. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että Tilintarkastaja on näin toimiessaan esittänyt ilman aineistoa, havaintoja ja johtopäätöksiä pitkälle menevän tulkinnan oikeudellisesti epäselvässä asiassa. Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut, että kannanotto on perustunut keskusteluihin A-yhtiöiden antaman toisen toimeksiannon veroasiantuntijan kanssa. Tilintarkastaja on kertonut, että veroasiantuntijan arvioita asiassa ei ole dokumentoitu ja asiakirjassa esitetty kanta on veroasiantuntijan kanssa käytyihin keskusteluihin pohjautuva.

Tilintarkastaja tuo asiakirjassa esille, että tilinpäätöksen laatiminen tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 on ollut 4.4.2016 kesken. Tilintarkastaja esittää asiakirjassa, että tilinpäätöksen viivästyminen on johtunut

pääasiassa verotarkastuksesta. Lautakunta toteaa, että kirjanpitovelvollisen velvollisuudesta laatia tilinpäätös kirjanpitolain 3 luvun 6 §:n mukaisessa määräajassa voidaan poiketa vain 8 luvun 2 §:n mukaisella kirjanpitolautakunnan poikkeusluvalla. Tällaista poikkeuslupaa lautakunta ei ole todennut A-yhtiöiden aineistoista. Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut, että poikkeuslupaa ei ole ollut.

Tilintarkastaja antaa asiakirjassa kuvauksen A-yhtiöihin sijoittaneista henkilöistä. Hän esittää väitteen, että sijoittajat pitävät tytäryhtiötä ja sen liiketoimintaa kannattava sijoituskohteena. Tilintarkastaja kertoo sijoittajien saaneen historiassa sijoituksensa pääoman sekä sijoitukselle sovitun tuoton ja sijoittajien olleet tyytyväisiä yhtiön toimintaan.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että vaikka X:n kuvauksesta ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä sijoittajia, X:n toiminta rikkoo hyvää tilintarkastustapaa. Positiivinen arvio yhtiöstä sijoituskohteena ei ole perustunut todennettavissa olevaan aineistoon. X:n kuvaus sijoittajien saamista suorituksista ei perustu X:n aineistoon ja on ristiriidassa emoyhtiön ja tytäryhtiön tili- ja hallintoaineistojen kanssa.

Tilintarkastaja esittää asiakirjassa tietoja yhtiön toiminnan jatkuvuudesta. X:n mukaan tytäryhtiön toiminnan jatkuvuus ei ole 4.4.2016 mennessä ollut uhattuna heikossakaan taloudellisessa tilanteessa, koska yhtiö on kehittänyt toimintaansa systemaattisesti ja hankkinut uusia rakennuskohteita, mihin sijoittajat ovat halunneet osallistua kasvavassa määrin. X:n mukaan yhtiön suunnitelmissa olevat kohteet ovat kiinnostaneet sijoittajia suuresti ja näin yhtiön toiminnan jatkuvuus olisi rahoituksen osalta turvattu.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että toiminnan jatkuvuuden arviointi on kuulunut X:n tilintarkastajan tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiseen tehtävään yhtiössä tilikaudella 1.1.–31.12.2016. Koska Tilintarkastaja on ollut yhtiön tilintarkastaja, hänen on tuolloin tullut harkita tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n 7 momentin (622/2016) mukaisen lisätiedon antamista tilintarkastuskertomuksessaan tilikaudelta 2016 siitä, onko tilikaudella ilmennyt seikkoja, jotka ovat voineet antaa olennaista aihetta epäillä yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa. Lautakunta toteaa, että X:n asiakirjassa 4.4.2016 antama positiivinen arvio yhtiön toiminnan jatkuvuudesta poikkeaa tilintarkastuskertomuksessa annettavasta niin sanotusta *going concern* –arviosta siinä, että se ei nimenomaisesti kohdistu tilikautta seuraavaan kahteentoista kuukauteen, kuten tilintarkastuskertomuksessa annettavan arvion tulisi pääsääntöisesti kohdistua. Kannanotto ei kuitenkaan perustu tilintarkastajan esittämään aineistoon. Kannanotto on myös ristiriidassa yhtiön oman pääoman historian, toiminnan tappiollisuuden ja tilintarkastajan työpapereissa vaarantuneesta maksukyvyystä tilikausilla 2014 ja 2015 esitettyjen arvioiden valossa.

Koska asiakirjassa ei ole esitetty aineistoa, siitä ei ole pääteltävissä, mihin asiakirjan kannanotot perustuvat. Tilintarkastaja ei myöskään perustele asiakirjassa väitteitään lukuihin perustuvilla tarkastushavainnoilla eikä kerro, minkälaisia toimia hän on tehnyt pystyäkseen perustelemaan asiakirjassa 4.4.2016 esitetyt kannanotot.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan asiakirjan ”Arvoisa vastaanottaja” Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n (1141/2015) säännöstä tilintarkastajaa velvoittavista ammattieettisistä periaatteista olennaisesti ja vähintään törkeän huolimattomasti.

Tilintarkastajan riippumattomuus 4.4.2016 ja sen jälkeen

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että antamalla 4.4.2016 asiakirjan ”Arvoisa vastaanottaja” X:n riippumattomuus on vaarantunut. Koska asiakirja on sisältänyt yhtiön tilintarkastukseen liittyviä positiivisia kannanottoja yhtiöstä, asiakirjan antaminen on johtanut siihen, että Tilintarkastaja on tarkastanut omaa työtään antaessaan 31.1.2017 ja 2.2.2017 yhtiön tilintarkastuskertomukset tilikausilta 2014 ja 2015. Positiivisten kannanottojen esittäminen ei ole perustunut eriteltyyn tilintarkastusaineistoon eikä kannanottojen pohjaksi hankittuun erilliseen aineistoon. X:n riippumattomuuden vaarantuminen on perustunut myös riskiin siitä, että asiakirjaa on saatettu käyttää edistämään tarkastuskohteen arvopaperien kuten osakkeiden ja velkasitoumusten vaihdantaa.

Tilintarkastuslautakunnan saamien selvitysten perusteella asiakirjaa on käytetty muun muassa vastineessa Finanssivalvonnalle. Finanssivalvonta on antanut julkisen varoituksen ja määrännyt valvottavalleen H Oy:lle 450 tuhannen euron seuraamusmaksun rikkomuksista ja laiminlyönneistä liittyen A-yhtiöiden osakkeista ja

velkasitoumuksista annettuihin virheellisiin ja puutteellisiin tietoihin sekä eturistiriitatilanteiden hallintaan vuosina 2015–2017.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antamalla asiakirjan 4.4.2016 X:n riippumattomuus on vaarantunut eikä hän ole ryhtynyt tilintarkastuslain 4 luvun 6 §:ssä vaadittuihin tilintarkastajan riippumattomuutta turvaaviin toimiin.

A-yhtiöiden tilintarkastusten olosuhteissa riippumattomuutta uhkaavia tekijöitä ei ole kokonaisuutena arvioiden voitu pitää merkityksettöminä.

Tilintarkastuskertomuksen 31.1.2017 arviointi

Olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riskiin vastaaminen tilintarkastuksessa

Tilintarkastaja on antanut tytäryhtiön tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 vakiomuotoisen lausunnon, vaikka vakiomuotoinen lausunto olisi edellyttänyt tilintarkastustoimia tilikauden olennaisimpiin kuuluneeseen liiketapahtumaan F Oy:n osakekannan hankkimiseen 750 tuhannella eurolla. X:n tilintarkastusdokumentaation perusteella hänen käytössään ollut tilintarkastusryhmä on tunnistanut liiketapahtumaan sisältyneen olennaisen virheellisuuden riskin (arvostus) ja väärinkäytöksen riskin (laittoman varojenjaon riski) mutta tilintarkastusdokumentaatiosta ei ole pääteltävissä niitä tilintarkastustoimenpiteitä, joilla Tilintarkastaja olisi vastannut riskeihin.

Tilintarkastaja on kertonut suullisessa kuulemisessa, että ennen tilinpäätöksen allekirjoittamista realisoitunutta F Oy:n osakkeiden luovutustappiota ei ole ollut esillä tilintarkastuksessa ja hän on kuullut asiasta ensimmäistä kertaa tilintarkastusvalvonnan pyytämien selvitysten kautta.

Tilintarkastuslautakunta toteaa selvitetyn, että vaikka X:n käytössä ollut tilintarkastusryhmä on tunnistanut olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riskin, Tilintarkastaja ei ole hankkinut tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä antaakseen 31.1.2017 perusteltua lausuntoa tilintarkastuskertomuksessaan. Tilintarkastaja ei ole varmentanut, että tarkastetulla tilikaudella tapahtuneella F Oy:n osakkeiden kaupalla olisi ollut yhtiön kannalta liiketaloudellinen peruste, kauppaan liittyvät kirjaukset antaisivat oikean ja riittävän kuvan, yhtiön johto olisi toiminut huolellisesti ja kauppaan ei sisältyisi laittoman varojen jaon uhkaa.

Tytäryhtiöosakkeista on aiheutunut noin 762 tuhannen euron luovutustappio 18.8.2016, mikä tilintarkastajan olisi tullut havaita ja arvioida ennen tilintarkastuskertomuksen allekirjoittamista 31.1.2017. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että vahvistusilmoituskirje ei korvaa tarkastustoimenpiteitä, joten tilintarkastajan on hankittava varmuus tilinpäätöksen oikeellisuudesta tarkastusta tekemällä. Luovutustappio on ollut todettavissa ennen tilintarkastuskertomuksen antamista. Luovutustappio ilmenee esimerkiksi kirjanpidon tasetiedoista 31.12.2016. Tilinpäätökseen on jäänyt olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riski ja tilintarkastuskertomuksen lausunto on näin ollen ollut virheellinen.

Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat ja toiminnan jatkuvuus

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että tytäryhtiö on ollut 31.1.2017 ylivelkainen, maksukyvytön ja sen oma pääoma on ollut esimerkiksi kirjanpidon tasetietojen perusteella menetettynä eikä yhtiön johto taikka tilintarkastaja ole esittänyt realistisia laskelmia taikka muutoin riittävästi evidenssiä siitä, että tytäryhtiöllä olisi kykyä jatkaa toimintaansa. Yhtiön osakepääoman menettäminen on rekisteröity 11.4.2017 ja yhtiö on asetettu konkurssiin 12.3.2018.

Tilintarkastaja on suullisessa kuulemisessa kertonut, että tilikauden 2014 tilintarkastuskertomusten antamisen hetkillä 31.1.2017 toiminnan jatkuvuusasia ei ollut hänen tulkintansa mukaan enää relevantti.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n olisi tullut A-yhtiöissä vallinneissa olosuhteissa tehdä tilikauden päättymisen jälkeiseen aikaan kohdistuvia tarkastustoimenpiteitä, jotta hän olisi voinut varmistaa tilinpäätöksessä esitettyjen tilikauden päättymisen jälkeisten tapahtumien tietoja sekä arvioida toiminnan jatkuvuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n olisi tullut hankkia tarpeellinen määrä tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä siitä, että johdon on ollut asianmukaista käyttää oletusta toiminnan jatkuvuudesta tilinpäätöksen laatimisessa, ja tekemään johtopäätöksen siitä, onko olennaista epävarmuutta tytäryhtiön kyvyssä jatkaa toimintaansa. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että tilinpäätöksen myöhästyminen ja

tilintarkastuskertomuksen antaminen ajallisesti pitkän ajan kuluttua tilikauden päättymisestä eivät poista tilintarkastajan velvollisuuksia yhtiön laatiman tilinpäätöksen ammattitaitoisesta arvioimisesta tilikauden päättymisen jälkeisten tapahtumien perusteella sekä tilintarkastajan velvollisuuksia arvioida toiminnan jatkuvuuteen vaikuttavia tekijöitä (TTL 3:5.3, ISA 560 ja ISA 570).

Huomauttamisvelvollisuus tilinpäätöksen olennaisen myöhästymisen perusteella

Tilinpäätöstä tilikaudelta ei ole laadittu kirjanpitolain 3 luvun 6 §:n (1336/1997) vaatimusten mukaisesti neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Tilikaudelta 2014 tilinpäätös on allekirjoitettu 8.11.2016. Yhtiöllä ei ole ollut kirjanpitolautakunnan poikkeuslupaa. Verotarkastus ei oikeuta poikkeamaan kirjanpitolain vaatimuksista. Tilintarkastuskertomuksesta 31.1.2017 on puuttunut huomautus kirjanpitolain rikkomisesta. Kirjanpitolain vaatimusten huomioimisella tilintarkastuskertomusta annettaessa on ollut tapauksen olosuhteissa olennaista merkitystä sijoittajille.

Tilintarkastajan riippumattomuus

Tilintarkastuskertomus 31.1.2017 on annettu olosuhteissa, joissa X:n riippumattomuus on vaarantunut tilintarkastajan 4.4.2016 antaman asiakirjan perusteella, toimenpiteitä riippumattomuuden turvaamiseksi ei ole kirjattu toimeksiantoa koskevaan aineistoon eikä Tilintarkastaja ole luopunut toimeksiannosta. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että tilintarkastuskertomus 31.1.2017 on annettu tilintarkastuslain 4 luvun 6 §:n (622/2016) vastaisissa olosuhteissa (Tilintarkastuslain muuttamisesta annettu laki 622/2016 on tullut voimaan 19.8.2016.).

Tilintarkastuslautakunnan arvio tilintarkastuskertomuksesta 31.1.2017

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan C Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 päivämäärällä 31.1.2017 Tilintarkastaja on rikkonut olennaisesti ja vähintään törkeän huolimattomasti tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n (1141/2015) säännöstä tilintarkastuskertomuksen laatimisesta (Vaikka 31.1.2017 voimassa ollut tilintarkastuslain 3 luvun 5 § (622/2016) oli tullut voimaan 19.8.2016, muutossäädöksen voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan nykyisin voimassa olevaa säännöstä tilintarkastuskertomuksesta (TTL 3:5) sovellettiin ensimmäisen kerran vasta 31.12.2016 päättyneiltä tilikausilta laadittujen tilinpäätösten tilintarkastuksiin.).

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan C Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2014 päivämäärällä 31.1.2017 Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n (622/2016) vaatimusta suorittaa laissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen.

Tilintarkastuskertomuksen 2.2.2017 arviointi

Olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riskiin vastaaminen tilintarkastuksessa

Tilintarkastaja on antanut tytäryhtiön tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 vakiomuotoisen lausunnon, vaikka vakiomuotoinen lausunto olisi edellyttänyt tilintarkastustoimia tilinpäätöksen tase-erään tytäryhtiöosakkeiden arvosta 762 tuhatta euroa. Kuten edellä tilintarkastuskertomuksen 31.1.2017 yhteydessä on todettu, X:n tilintarkastusdokumentaation perusteella hänen käytössään ollut tilintarkastusryhmä on tunnistanut liiketapahtumaan sisältyneen olennaisen virheellisuuden riskin (arvostus) ja väärinkäytöksen riskin (laittoman varojenjaon riski) mutta tilintarkastusdokumentaatiosta ei ole pääteltävissä niitä tilintarkastustoimenpiteitä, joilla Tilintarkastaja olisi vastannut riskeihin. Tilintarkastaja on kertonut, ettei hän ole ollut tietoinen 18.8.2016 tapahtuneesta luovutustappiosta.

Kuten tilintarkastuskertomuksen 31.1.2017 osalta tilintarkastuslautakunta on edellä todennut, myös tilintarkastuskertomuksen 2.2.2017 osalta tilintarkastuslautakunta toteaa selvitettyksi, että Tilintarkastaja ei ole hankkinut tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä antaakseen perusteltua lausuntoa tilintarkastuskertomuksessaan. Tilintarkastaja ei ole varmentanut, että tilintarkastuskertomusta 2.2.2017 varten tarkastettua tilikautta 1.1.–31.12.2015 edeltäneellä tilikaudella 2014 hankituilla osakkeilla olisi ollut tarkastetulla tilikaudella yhtiön taseeseen merkitty arvo ja tilinpäätös olisi antanut oikean ja riittävän kuvan yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon yhtiön harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus.

Tytäryhtiöosakkeista on aiheutunut noin 762 tuhannen euron luovutustappio 18.8.2016, mikä tilintarkastajan on täytynyt arvioida ennen tilintarkastuskertomuksen antamista 2.2.2017. Luovutustappio on ilmennyt esimerkiksi kirjanpidon tasetiedoista 31.12.2016. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että

vahvistusilmoituskirje ei korvaa tarkastustoimenpiteitä, joten tilintarkastajan on aina hankittava varmuus tilinpäätöksen oikeellisuudesta tarkastusta tekemällä. Kuvatuissa olosuhteissa tytäryhtiön tilinpäätökseen on jäänyt olennaisen ja laajalle ulottuvan virheen riski ja tilintarkastuskertomuksen lausunto on näin ollen ollut virheellinen.

Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat ja toiminnan jatkuvuus

Kuten tilintarkastuskertomuksesta 31.1.2017 antamassaan arvioissa, tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n olisi tullut tilintarkastuskertomusta 2.2.2017 varten suorittaa tarkastustoimenpiteitä, joiden perusteella hän olisi voinut varmistaa tilinpäätöksessä esitettyjen tilikauden päättymisen jälkeisten tapahtumien tietoja sekä arvioida toiminnan jatkuvuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tilintarkastuslautakunta toteaa myös tilintarkastuskertomusta 2.2.2017 arvioidessaan, etteivät tilinpäätöksen myöhästyminen ja tilintarkastuskertomuksen antaminen ajallisesti pitkän ajan kuluttua tilikauden päättymisestä poista tilintarkastajan velvollisuuksia yhtiön laatiman tilinpäätöksen ammattitaitoisesta arvioimisesta tilikauden päättymisen jälkeisten tapahtumien perusteella sekä tilintarkastajan velvollisuuksia arvioida toiminnan jatkuvuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Huomauttamisvelvollisuus tilinpäätöksen olennaisen myöhästymisen perusteella

Tilinpäätös tilikaudelta 2015 on allekirjoitettu 11.11.2016. Tilinpäätöstä ei ole laadittu kirjanpitolain 3 luvun 6 §:n vaatimusten mukaisesti neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Yhtiöllä ei ole ollut kirjanpitolautakunnan poikkeuslupaa. Verotarkastus ei oikeuta poikkeamaan kirjanpitolain vaatimuksista. Tilintarkastuskertomuksesta 2.2.2017 on puuttunut huomautus kirjanpitolain rikkomisesta. Kirjanpitolain vaatimusten huomioimisella tilintarkastuskertomusta annettaessa on ollut tapauksen olosuhteissa olennaista merkitystä sijoittajille.

OYL 20 luvun 23 §:n 2 momentin mukaisen laskelman tarkastaminen

Tilintarkastaja ei ole tilintarkastuskertomuksessaan 2.2.2017 esittänyt huomautusta siitä, että tytäryhtiön hallitus ei ole tehnyt rekisteri-ilmoitusta osakepääoman menettämisestä. Esimerkiksi kirjanpidon tasetietojen perusteella oma pääoma on ollut noin 2,7 miljoonaa euroa negatiivinen ja se on ollut negatiivinen sekä emoyhtiössä että tytäryhtiössä koko tilintarkastustoimeksiannon ajan. Yhtiön tilinpäätöksen liitetiedoissa yhtiön oman pääoman osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momentin mukainen laskelma osoittaa positiivista omaa pääomaa. Allekirjoitetussa tilinpäätöksessä oman pääoman laskelma on esitetty liitetiedoissa positiiviseksi noin 2,2 miljoonaa euroa perusteena kiinteistönvälittäjän arvio ja osakkeilla tehdyt vertailukaupat.

Tytäryhtiön oman pääoman osalta tilintarkastusassistentti on tehnyt tarkastusmerkinnän 19.12.2016 ”puuttuu vertailulaskelma ja dokumentit”. X:n tilintarkastusdokumentaatioon on kuulunut hinnastoja ja kauppakirjoja sekä taulukkolaskelmia mutta sellaista ulkopuolisen kiinteistönvälittäjän tai muun asiantuntijan arviota yhtiön omaisuuden todennäköinen luovutushinnasta, joka olisi hyvän tilintarkastustavan mukainen riittävä selvitys osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momentin mukaisen laskelman todentamisessa, ei X:n aineistoon ole sisällynyt. X:n antaman vastineen mukaan varsinaisia kiinteistönvälittäjän arviokirjoja ei ole ollut käytettävissä. Aineistoon on sisällynyt osakehuoneistojen hinnastoja, joiden laskelmat tarjotuista myyntihinnoista ja osin toteutuneista kaupoista täsmäävät liitetiedoissa esitettyyn arvioon käyvistä arvoista. Tällaiset asiakirjat eivät ole kuitenkaan varsinaisesti kiinteistönvälittäjän arviokirjoja.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että X:llä ei ole ollut riittävää evidenssiä osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momentin edellyttämän laskelman oikeellisuuden arvioimiseksi ja yhtiön kirjanpito on näyttänyt negatiivista omaa pääomaa 1.1.2014–2.2.2017 välisenä aikana. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että kyseiset asiakirjat ja laskelmat eivät riitä ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen toimivalle tilintarkastajalle evidenssiksi siitä, että tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetty oman pääoman laskelma olisi laadittu erityistä varovaisuutta noudattaen ja laskelma osoittaisi osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n 2 momentin mukaisesti positiivista oman pääoman laskelmaa.

Tilintarkastajan riippumattomuus

Tilintarkastuskertomus 2.2.2017 on annettu olosuhteissa, joissa X:n riippumattomuus on ollut vaarantuneena, toimenpiteitä riippumattomuuden turvaamiseksi ei ole kirjattu toimeksianto koskevaan aineistoon eikä Tilintarkastaja ole luopunut toimeksiannosta. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että tilintarkastuskertomus 2.2.2017 on annettu tilintarkastuslain 4 luvun 6 §:n vastaisissa olosuhteissa.

Tilintarkastuslautakunnan arvio tilintarkastuskertomuksesta 2.2.2017

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan C Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 päivämäärällä 2.2.2017 Tilintarkastaja on rikkonut olennaisesti ja vähintään törkeän huolimattomasti tilintarkastuslain 3 luvun 5 §:n (1141/2015) säännöstä tilintarkastuskertomuksen laatimisesta.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että antaessaan C Oy:n tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 päivämäärällä 2.2.2017 Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n (622/2016) vaatimusta suorittaa laissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen.

Seuraamuksesta päättäminen ja päätettäessä huomioon otettavat seikat (TTL 10 luku)

Tilintarkastuslain muuttamisesta annetun lain (muutossäädös, 622/2016) voimaantulosäännöksen 5 momentin mukaan tilintarkastuslain 10 lukua sovelletaan tilintarkastajan tekoihin ja laiminlyönteihin, jotka ovat tapahtuneet muutossäädöksen voimaantulon jälkeen. Muutossäädös ja sillä voimaan saatetut tilintarkastuslain muutokset tulivat voimaan 19 päivänä elokuuta 2016.

X:n menettely, teot ja laiminlyönnit ovat tapahtuneet osin ennen muutossäädöksen voimaantuloa ja osin sen jälkeen. Emoyhtiön tilintarkastuskertomus on annettu 16.3.2016 ja asiakirja ”Arvoisa vastaanottaja” on annettu 4.4.2016 eli ennen muutossäädöksen voimaantuloa. Näihin tekoihin sovelletaan muutossäännöksen voimaantulosäännöksen 5 momentin perusteella nyt jo kumottua tilintarkastuslain 10 lukua (1141/2015). Tytäryhtiön tilintarkastuskertomukset on annettu 31.1.2017 ja 2.2.2017, joten näihin liittyviin tekoihin ja laiminlyönteihin sovelletaan tilintarkastuslain muutossäädöksellä muutettua tilintarkastuslain 10 lukua (622/2016).

Kumotun mutta muutossäännöksen perusteella sovellettavaksi tulevan tilintarkastuslain 10 luvun 1 §:n (1141/2015) mukaan tilintarkastuslautakunnan tulee antaa tilintarkastajalle varoitus, jos tämä on 1) huolimattomuudesta tai varomattomuudesta menetellyt tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain vastaisesti, 2) rikkonut velvollisuuksiaan tilintarkastajana tai 3) perusteettomasti menetellyt tavalla, joka on muutoin omiaan alentamaan tilintarkastajien ammatillista luotettavuutta tai arvoa. Jos tilintarkastajan edellä tarkoitettuun menettelyyn liittyy lieventäviä seikkoja, tilintarkastajalle tulee antaa huomautus.

Tilintarkastuslain 10 luvun 2 § (1141/2015) tilintarkastuslautakunnan on peruutettava hyväksyminen kokonaan, jos tilintarkastaja 1) on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta menetellyt tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain vastaisesti, 2) on annetusta varoituksesta huolimatta toistuvasti rikkonut velvollisuuksiaan tilintarkastajana tai 3) ei ole enää ammattitaitoinen tai ei täytä muita hyväksymisen edellytyksiä.

Nykyisin voimassa olevan tilintarkastuslain 10 luvun 1 §:n mukaan tilintarkastuslautakunnan tulee antaa tilintarkastajalle huomautus, jos tämä on huolimattomuudesta menetellyt tilintarkastuslain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaisesti tai muussa lainsäädännössä olevien tilintarkastusta koskevien säännösten vastaisesti. Huomautus on riittävä seuraamus, jos moitittava menettely on vähäinen, siihen liittyy lieventäviä asianhaaroja tai se on taloudellisesti vähämerkityksellinen. Jos menettely on sellainen, että huomautusta ei pidetä riittävänä seuraamuksena, tilintarkastuslautakunnan tulee antaa tilintarkastajalle varoitus.

Tilintarkastuslain 10 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastuslautakunnan on peruutettava hyväksyminen, jos tilintarkastaja on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta menetellyt olennaisesti tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai muussa lainsäädännössä olevien tilintarkastusta koskevien säännösten vastaisesti. Hyväksymisen peruuttaminen edellyttää, että tilintarkastaja on saanut hyväksymisen peruuttamisen perusteena olevasta seikasta varoituksen, eikä hän ole korjannut menettelyään.

Tilintarkastuslain 10 luvun 2 § sisältää myös perusteen peruuttaa hyväksyminen, jos tilintarkastaja ei täytä hyväksymisen edellytyksiä. Vaikka lainkohdassa ei nimenomaisesti asiaa tuoda esille, tilintarkastuslain 10 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdalla viitataan tilintarkastuslain 6 luvun 2 momentin säännökseen, jossa hyväksymisen edellytyksistä on säädetty. Tilintarkastuslain 6 luvun 2 §:n perusteella tilintarkastaja ei täytä hyväksymisen edellytyksiä, jos hän on toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton tilintarkastajan

tehtävään. (Tilintarkastajan hyväksymisen edellytyksistä säädetään tilintarkastuslain 6 luvun 2 §:ssä. Lainkohdan perusteella henkilö on sopimaton tilintarkastajan tehtävään, jos hänet on tuomittu lainvoimaisella tuomiolla kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen tai viiden viimeisen vuoden aikana vankeusrangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa hänen olevan sopimaton toimimaan tilintarkastajana. Henkilöä ei myöskään pidetä sopivana tehtävään, jos hän on muutoin aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton tilintarkastajan tehtävään.)

Tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:n mukaan, jos tilintarkastuslautakunta katsoo, että varoitus on liian lievä ja hyväksymisen peruuttaminen on liian ankara seuraamus, tilintarkastuslautakunta voi kieltää tilintarkastajaa suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia enintään kolmen vuoden määräajaksi. (Nykyisin voimassa olevassa tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:ssä ei edellytetä sitä, että tilintarkastaja on saanut seuraamuksen perusteena olevasta seikasta varoituksen, eikä hän ole korjannut menettelyään. Lainkohdassa ei myöskään edellytetä, että tilintarkastaja on annetusta varoituksesta huolimatta toistuvasti rikkonut velvollisuuksiaan tilintarkastajana. Hallituksen esityksessä eduskunnalle on todettu, että nykyisin voimassa oleva määräaikainen kieltä toimia tilintarkastajana mahdollistaa seuraamusten laajemman skaalan. Aikaisemmin voimassa olleen tilintarkastuslain 10 luvun 2 §:n 3 momentissa säädettiin hyväksymisen peruuttamisesta enintään kahden vuoden määräajaksi. Nykyisin voimassa olevalla säännöksellä on korvattu aikaisempi säännös direktiivin mukaisella määräaikaisella kiellä toimia vastuullisena tilintarkastajana enintään kolmen vuoden ajan. HE 70/2016 s. 44.) Tilintarkastuslautakunta katsoo, että nyt voimassa olevan lain 10 luvun 3 §:n määräaikainen kieltä on lievempi seuraamus kuin X:n tekoihin 16.3.2016 ja 4.4.2016 muutossäännöksen voimaantulosäännöksen perusteella sovellettava hyväksymisen määräaikainen peruuttaminen.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että kumottu tilintarkastuslain 10 luku ei sisältänyt nimenomaista säännöstä seuraamusta päätettäessä huomioon otettavista seikoista. Nykyisin voimassa oleva 10 luvun 7 §:ssä on säädetty yksityiskohtaisesti seuraamuksen määräämisessä huomioon otettavista seikoista. Nykyisin voimassa olevaan säännökseen tukeutumista X:n menettelyyn kokonaisuudessaan nyt käsillä olevassa tapauksessa voidaan perustella sillä, että lainkohdan huomioiminen ei tuo seuraamusharkintaan mitään uutta suhteessa aikaisempaan oikeustilaan eikä lainkohdan oikeusohjeen huomioiminen voi aiheutua valvottavalle ankarampaa seuraamusta kuin aikaisemman säädöksen aikaisten oikeuslähteiden soveltamisesta seuraisi. Lautakunta katsoo, että säännöstä seuraamuksista päätettäessä huomioon otettavista seikoista annettua tilintarkastuslain 10 luvun 7 §:n säännöstä voidaan soveltaa X:n toimintaan kokonaisuudessaan.

Tilintarkastuslain 10 luvun 7 §:n mukaan seuraamuksesta päätettäessä on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat seikat. Näitä ovat 1) rikkomisen vakavuus ja ajallinen kesto, 2) tilintarkastajan vastuun aste, 3) tilintarkastajan halukkuus tehdä yhteistyötä toimivaltaisen viranomaisen kanssa, 4) tilintarkastajalle määrätty aiemmat seuraamukset ja 5) teosta tai laiminlyönnistä aiheutuneen vahingon tai haitan määrä.

X:n virheellinen menettely liittyy tilintarkastajan ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen, tilinpäätösinformaation luotettavuuden varmentamiseen, tilintarkastajan raportointiin, tilintarkastajan riippumattomuuteen, arvopaperimarkkinoihin ja tilintarkastuksen julkiseen luotettavuuteen. Tilintarkastuskertomuksessa olleiden virheiden vakavuutta korostaa kertomukseen liittyvä suuri luotettavuuden vaatimus, kun tarkastuskohteilla on ollut ulkopuolisia sijoittajia. Etenkin sijoitustoiminnan kohteena olevan yhteisön tilintarkastuskertomuksella on suuri joukko käyttäjiä ja siten on tarpeen taata sijoittajien luottamus tilintarkastuskertomuksen oikeellisuuteen sekä arvopaperimarkkinoiden toimivuus.

Tilintarkastaja on ollut A-konsernissa tilintarkastajana useassa yhtiössä usean tilikauden ajan. Toiminnan ajallista kestoa arvioitaessa on otettava huomioon tilintarkastajan valinta, tilintarkastajan vastuulla olleet tilikaudet sekä tilikausien jälkeiset tapahtumat. Tilintarkastaja on valittu A-konserniin 2015 tehtäväänään tarkastaa tilejä 1.1.2014 alkaen. Hänen eroaan ei ole rekisteröity kaupparekisteriin. Ulkopuoliset ovat voineet luottaa siihen, että tilintarkastaja X on ollut A-konserniin kuuluneiden yhtiöiden tilintarkastajana vielä niiden konkurssiin asettamisten hetkillä.

Tilintarkastaja on oman alansa ammattilainen, jolla on tehtävään vaadittu pätevyys, ja hänen toimintaansa arvioidaan objektiivisen mittapuun mukaan. Kysymys on ollut varsin vaativasta ja laajasta toimeksiannosta, ja tarkastustoiminnan merkitystä on osaltaan korostanut se, että yhtiöillä on edellä kerrotusti ollut

ulkopuolisia sijoittajia. Tilintarkastajan tehtävän suorittamisessa edellytettävä ammattitaitoisuus, rehellisyys, objektiivisuus ja ammatillinen kriittisyys on arvioitava ottamalla huomioon se, millaista huolellisuutta ja osaamista voidaan kohtuudella vaatia kyseisen luonteisessa ja kokoisessa yhtiössä. X:n on täytynyt tiedostaa hänen toimintaympäristössään olleet korostuneet riskit. Tilintarkastuslautakunta katsoo, että Tilintarkastaja on rikkonut tilintarkastajalta vaadittavaa tilintarkastuslain 4 luvun ilmentämää huolellisuusvelvoitetta olennaisesti.

Tilintarkastaja on antanut tilintarkastusvalvonnalle vastaukset häneltä pyydettyihin selvityksiin ilman aiheetonta viivästystä. Tilintarkastaja on saapunut kuultavaksi tilintarkastuslautakunnan kokoukseen.

X:llä ei ole aiempia seuraamuksia.

Asiaa arvioitaessa on otettava huomioon, että A-yhtiöiden arvopapereita on koko X:n toimikauden ajan tarjottu ulkopuolisille ja ne ovat olleet sijoitustoiminnan ja sijoituspalveluiden kohteina. B Oy, C Oy, D Oy ja E Oy on asetettu konkurssiin maaliskuussa 2018. Näissä olosuhteissa oikeellisella ja hyvään tilintarkastustapaan perustuneella tilintarkastusraportoinnilla olisi ollut olennaista merkitystä sijoittajille, mikä on otettava huomioon arvioitaessa tilintarkastajan menettelystä ainakin aiheutunutta vahingon ja haitan vaaraa.

Lautakunta katsoo, että nyt käsillä olevassa tapauksessa huomautus ei ole riittävä seuraamus, varoitus on liian lievä seuraamus ja hyväksymisen peruuttaminen on liian ankara seuraamus. Tilintarkastuslautakunta kieltää tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:n perusteella X:ä suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia 1 vuoden 6 kuukauden määräajaksi.

Sovellettavat säännökset

Tilintarkastuslaki (1141/2015) 1 luku 1 §, 3 luku 1 ja 5 §, 4 luku 1, 3 ja 6 §, 7 luku 2 § 1 momentti, 10 luku 1 ja 2 §. Tilintarkastuslaki 1 luku 1 § (622/2016), 3 luku 5 § (622/2016), 4 luku 1 § (622/2016), 6 § (622/2016), 10 luku 1 § (622/2016), 2 § (622/2016), 3 § (622/2016) ja 7 § (622/2016), 11 luku 1 § (622/2016). Tilintarkastuslain muuttamisesta annetun lain (622/2016) voimaantulosäännöksen 1, 2 ja 5 momentti. Kirjanpitolaki (1336/1997) 3 luku 6 §, 8 luku 2 §. Osakeyhtiölaki (624/2006) 1 luku 3, 5 ja 8 §, 13 luku 1 §, 20 luku 23 §.

Esittelijän eriävä mielipide

Esittelijä on samaa mieltä lautakunnan kanssa ratkaisun perusteluista. Esittelijä katsoo kuitenkin, että tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:n mukaisen kiellon pituus tulee olla X:n menettely huomioon ottaen kaksi vuotta.

Valitusosoitus

X:llä on oikeus valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Asian ratkaisseet tilintarkastuslautakunnan jäsenet

Jussi Heiskanen (puheenjohtaja), Ari Ahti, Antti Fredriksson, Teija Laitinen, Riikka Rannikko, Silja Leino, Elina Stråhlman ja Anders Tallberg.